

Wydział Elektryczny
Zespół Automatyki (ZTMAiPC)

KOMPUTERY W STEROWANIU

Ćwiczenie 4 Dyskretne układy liniowe

1. Cel ćwiczenia

Celem ćwiczenia jest ilustracja zagadnień związanych z opisem i badaniem podstawowych właściwości dyskretnych układów liniowych oraz wykorzystaniem równań różnicowych do badania ciągłych układów dynamicznych, w szczególności układów regulacji ze sprzężeniem zwrotnym.

2. Wprowadzenie

2.1. Funkcje dyskretne i równania różnicowe

Funkcją dyskretną f_d nazywamy funkcję nieciągłą, której wartości rozpatrywane są jedynie w momentach $t = nT_s$ nazywanych chwilami próbkowania (rys.1), gdzie n jest liczbą całkowitą, a T_s - okresem próbkowania (impulsowania):

$$f_d(t) = \begin{cases} f(nT_s) & \text{dla } t = nT_s, \\ 0 & \text{dla } t \neq nT_s \end{cases} \quad (1)$$

Funkcję dyskretną (1) można sprowadzić do funkcji o okresie próbkowania równym jedności poprzez zmianę skali czasu: $t^* = t/T_s$.

Wówczas dla $t^* = n$ mamy:

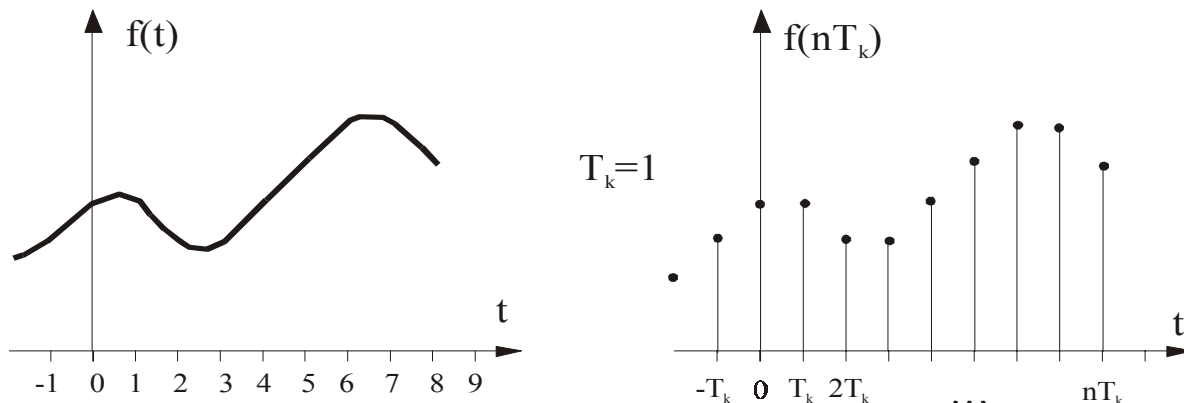
$$f_d(t^*) = f(n) \quad (2)$$

Różnica pierwszego rzędu $\Delta f(n)$ funkcji dyskretnej $f(n)$ w punkcie $n \in \mathbb{C}$ określona jest w sposób następujący:

$$\Delta f(n) = f(n+1) - f(n) \quad (3)$$

Różnicę k -tego rzędu $\Delta^k f(n)$ określa się indukcyjnie:

$$\Delta^k f(n) = \Delta^{k-1} f(n+1) - \Delta^{k-1} f(n), \quad k = 2, 3, \dots \quad (4)$$

Rys.1. Funkcja ciągła i dyskretna, T_k – okres prókowania

W związku z tym różnicę k -tego rzędu w chwili n można wyrazić jako kombinację przesuniętych w czasie wersji sygnału dyskretnego:

$$\Delta^k f(n) = \sum_{i=0}^k (-1)^i \frac{k!}{(k-i)! i!} f(n+i), \quad k = 1, 2, \dots \quad (5)$$

Dynamikę liniowego układu dyskretnego z wejściem x i wyjściem y opisuje się za pomocą liniowego równania różnicowego:

$$\sum_{k=0}^p a_k y(n+k) = \sum_{k=0}^q b_k x(n+k), \quad (6)$$

gdzie: $a_p \neq 0, b_q \neq 0, p \geq q$ (liczbę p nazywamy rzędem równania). Dyskretny czas n można interpretować jako indeks próbki sygnału wejściowego lub wyjściowego.

2.2. Przekształcenie Z i transmitancja dyskretna

Jednostronną transformatę Z funkcji dyskretniej $\{f(kT_s): k = 0, 1, 2, \dots\}$ definiuje się jako

$$Z [f (kT_s)] = F (z) = \sum_{k=0}^{\infty} f (kT_s) z^{-k} \quad (7)$$

gdzie z jest zmienną zespoloną.

Transmitancją dyskretną $G(z)$ dyskretnego układu (członu) liniowego (rys. 2a) nazywać będziemy stosunek transformaty Z dyskretniej odpowiedzi $y(n), n \geq 0$ do transformaty Z dyskretnego wymuszenia $x(n), n \geq 0$ przy zerowych warunkach początkowych:

$$G(z) = \frac{Y(z)}{X(z)}, \quad (8)$$

gdzie: $Y(z) = Z[y(n) \mathbb{1}(n)], X(z) = Z[x(n) \mathbb{1}(n)]$ są odpowiednio transformatami dyskretniej odpowiedzi i dyskretnego wymuszenia pomnożonych przez funkcję dyskretnego skoku jednostkowego $\mathbb{1}(n)$ w celu wyzerowania funkcji dla $n < 0$ (przyjęto $T_s = 1$).

Dowodzi się następujących dwóch twierdzeń granicznych dla transformat $Z[f(n)]$ funkcji dyskretnej:

$$\lim_{n \rightarrow 0} f(n) = \lim_{z \rightarrow \infty} Z[f(n)] \qquad \lim_{n \rightarrow \infty} f(n) = \lim_{z \rightarrow 1} (z-1)Z[f(n)]$$

Zachodzi też następująca własność przesunięcia:

$$Z[f(n-k)] = z^{-k} F(z)$$

Dyskretną charakterystyką (odpowiedzią) skokową $h(n), n \geq 0$ układu dyskretnego nazywamy dyskretną odpowiedź na wymuszenie w postaci dyskretnego skoku jednostkowego $x(n) = 1(n)$ przy zerowych warunkach początkowych ($Z[1(n)] = z/(z-1)$)

Dyskretną charakterystyką impulsową $g(n), n \geq 0$ układu dyskretnego nazywamy dyskretną odpowiedź na wymuszenie w postaci dyskretnego impulsu jednostkowego $x(n) = \delta(n)$ (jest to impuls o jednostkowej amplitudzie dla $n = 0$) przy zerowych warunkach początkowych ($Z[\delta(n)] = 1$).

2.3. Odwrotne przekształcenie Z

2.3.1. Metoda rozkładu na ułamki proste

Jeśli funkcja $F(z)$ da się przedstawić w postaci sumy ułamków prostych

$$F(z) = F_1(z) + F_2(z) + F_3(z) + \dots \tag{9}$$

to dyskretny przebieg czasowy (transformatę odwrotną Z^{-1}) można znaleźć odszukując w tablicach transformaty odwrotne ułamków prostych $F_1(z), F_2(z), \dots$, itd.

2.3.2. Metoda wzoru całkowego.

Funkcję dyskretną można wyliczyć bezpośrednio z definicji odwrotnego przekształcenia Z^{-1} :

$$f(nT_k) = \frac{1}{2\pi} \oint_{\Gamma} F(z) z^{n-1} dz = \sum \text{res } F(z) z^{n-1} \tag{10}$$

gdzie całkowanie odbywa się po okręgu wewnątrz którego znajdują się wszystkie punkty osobliwe.

2.3.3. Metoda rozwinięcia w szereg potęgowy (dzielenia wielomianów).

Jeżeli funkcja $F(z)$ jest funkcją wymierną zmiennej "z"

$$F(z) = \frac{q_0 + q_1 z^{-1} + \dots + q_n z^{-n}}{p_0 + p_1 z^{-1} + \dots + p_n z^{-n}},$$

to dzieląc licznik przez mianownik otrzymujemy kolejne :

$$F(z) = \frac{q_0 + q_1 z^{-1} + \dots + q_n z^{-n}}{p_0 + p_1 z^{-1} + \dots + p_n z^{-n}} = f(0T_k) + f(1T_k)z^{-1} + f(2T_k)z^{-2} + \dots \tag{11}$$

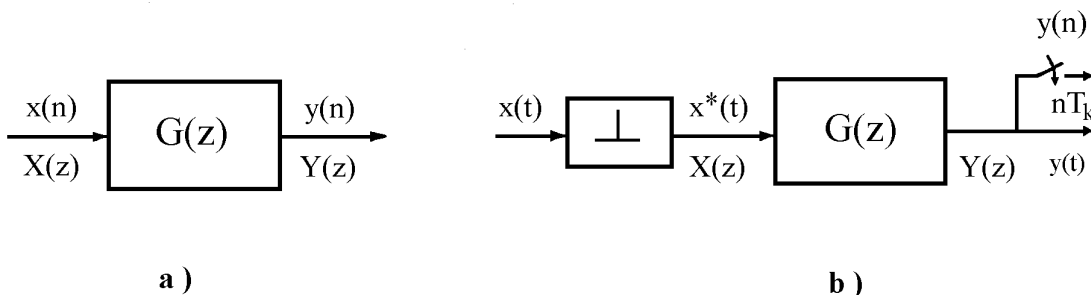
2.4. Układy impulsowe

Weźmy pod uwagę układ liniowy ciągły, na wejściu którego znajduje się idealny impulsator (rys. 2b), przekształcający wymuszenie ciągłe $x(t)$ w ciąg impulsów Diraca w dyskretnych chwilach $t = nT_s$:

$$x^*(t) = \sum_{n=0}^{\infty} x(nT_s) \delta(t - nT_s) \tag{12}$$

o polach równych wartościom funkcji $x(nT_s)$. Między transformatą Laplace'a $X^*(s)$ sygnału impulsowego $x^*(t)$, a transformatą Z dyskretnego sygnału $X(z) = X(nT_s)$ zachodzi zależność:

$$X^*(s) \Big|_{e^{sT_s} = z} = X(z) \tag{13}$$

Rys.2. Układ dyskretny (a) i impulsowy (b)

Zależność ta określa związek dynamiki układu z impulsatorem przy wymuszeniu $x(t)$ z dynamiką układu dyskretnego przy wymuszeniu $x(n) = x(nT_s)$. W przypadku ogólnym odpowiedź $y(t)$ jest ciągłą funkcją czasu (obiekt $G(z)$ zawiera część ciągłą), a transformatę Z odpowiedzi oblicza się ze wzoru $Y(z) = Z \left[y(t) \Big|_{t=nT_s} \right]$.

Rozpatrzmy układ impulsowy przedstawiony na rys. 3, w którym:

- $x(t), e(t), y(t)$ - sygnały ciągłe, T_k – okres prókowania
- I - idealny impulsator zmieniający sygnał uchybu $e(t)$ na ciąg impulsów Diraca

$$e^*(t) = \sum_{n=0}^{\infty} e(nT_k) \delta(t - nT_k) , \tag{14}$$

$E(s)$ - transmitancja ekstrapolatora zerowego rzędu (ZOH) zmieniającego ciąg impulsów Diraca na funkcję schodkową, $G_o(s), H(s)$ - transmitancje układów ciągłych.

Przy analizie tego typu układu używa się transmitancji impulsowych zdefiniowanych w sposób następujący:

- transmitancja wiążąca uchyb z wyjściem:

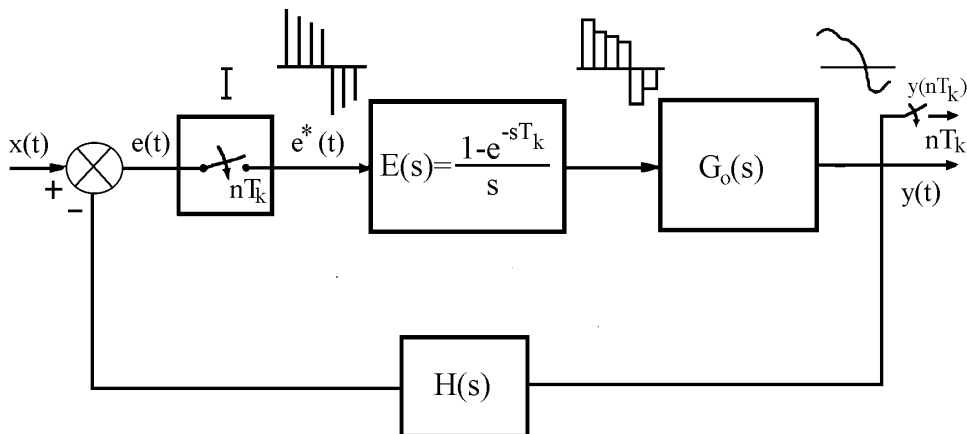
$$G(z) = \frac{Y(z)}{E(z)} , \tag{15}$$

- transmitancja układu zamkniętego:

$$G_z(z) = \frac{Y(z)}{X(z)} = \frac{G(z)}{1 + W(z)} , \tag{16}$$

gdzie $W(z) = Z \{ L^{-1} [E(s) G_o(s) H(s)] \Big|_{t=nT_k} \}$,

($\mathbf{L}^{-1}$ – odwrotne przekształcenie Laplace’a).

Rys.3. Impulsowy układ dynamiczny ze sprzężeniem zwrotnym

- transmitancja uchybowa:

$$G_e(z) = \frac{E(z)}{X(z)} = \frac{1}{1 + W(z)}, \quad (17)$$

$X(z), E(z), Y(z)$ są odpowiednio transformatami Z funkcji dyskretnych $x(nT_k), e(nT_k), y(nT_k), n \geq 0$. Transmitancje impulsowe (15) - (17) są zależne od okresu impulsowania T_k . Transmitancję (15), czyli dyskretny odpowiednik transmitancji ciągłej $G_0(s)$ w sensie równoważności odpowiedzi na wymuszenie schodkowe, można zapisać w następujący sposób:

$$G(z) = Z\{L^{-1}[E(s)G_0(s)]|_{t=nT_k}\} = \frac{z-1}{z} Z\{L^{-1}\left[\frac{1}{s}G_0(s)\right]|_{t=nT_k}\} \quad (18)$$

$G(z)$ opisana zależnością ma w chwilach próbkowania takie same wartości sygnału wyjściowego jak $G_0(s)$, a więc przy sterowaniu ciągłego obiektu z ekstrapolatora ZOH odpowiedniość transmitancji jest dokładna. Wykorzystując wzory (15) - (18) można badać układ impulsowy w dyskretnych chwilach czasu $t = nT_k, n \geq 0$ tak, jak to się robi w przypadku typowych układów dyskretnych.

Dyskretnym układem regulacji nazywa się taki układ, w którym sygnał uchybu jest wyznaczany i przetwarzany w dyskretnych, na ogół równoodległych, chwilach czasu. Ponieważ informacja o uchybie nie jest podawana nieprzerwanie, jakość dyskretnych układów regulacji może być niższa niż ciągłych o analogicznej złożoności algorytmu regulacji. Własności układów dyskretnych zależą przy tym silnie od okresu próbkowania T_k .

2.5. Dyskretyzacja ciągłych układów dynamicznych.

Ciągły układ dynamiczny z wejściem x i wyjściem y opisany równaniem różniczkowym:

$$\sum_{i=0}^p a_i \frac{d^i y(t)}{dt^i} = \sum_{i=0}^q b_i \frac{d^i x(t)}{dt^i}, \quad t \in R \quad (19)$$

można, po dyskretyzacji sygnałów w czasie i aproksymacji $d^i y / dt^i \approx \Delta^i y(n)$ i -tych pochodnych różnicami i -tego rzędu, zapisać w postaci równania różnicowego dla $t = nT_s$:

$$\sum_{i=0}^p a_i \frac{\Delta^i y(nT_s)}{T_s^i} = \sum_{i=0}^q b_i \frac{\Delta^i x(nT_s)}{T_s^i}, \quad n \in C \quad (23)$$

Dokładność tego przybliżenia rośnie, gdy okres próbkowania T_k maleje. Korzystając z zależności (5) równanie (23) można więc przekształcić do równoważnego równania różnicowego:

$$\sum_{k=0}^p c_k y(n+k) = \sum_{k=0}^q d_k x(n+k), \quad (24)$$

gdzie współczynniki c_k i d_k są określone przez wzory wynikające z przekształcenia (23) na (24).

Dla danego układu dynamicznego znane są współczynniki c_k i d_k równania (24). Rozwiązanie równania różnicowego przy zadanej funkcji wymuszającej $x(n)$ polega na wyznaczeniu wartości funkcji $y(n)$ dla wszystkich $n \geq 0$. Warunki początkowe podaje się w postaci p wartości funkcji $y(n)$ w chwilach $y(-p)$, $y(-p+1)$, ..., $y(-1)$.

Powyższa metoda aproksymacji układu analogowego jego dyskretnym odpowiednikiem nazywa się metodą Eulera (prostokątów) i odpowiada rozwinięciu w szereg:

$$z = e^{sT_k} \approx 1 + sT_k$$

Alternatywną metodą o lepszych właściwościach ale wymagającą większego nakładu obliczeniowego, jest aproksymacja Tustina (metoda trapezów, odwzorowanie biliniowe)

$$z = e^{sT_k} \approx \frac{1 + sT_k/2}{1 - sT_k/2}$$

Transmitancję dyskretną $G(z)$ otrzymuje się przez zastąpienie argumentu s w transmitancji ciągłej $G_a(s)$ przez „ s' ”, gdzie:

$$s' = \frac{z-1}{T_k} \quad (\text{metoda Eulera}) \quad \text{lub} \quad s' = \frac{2}{T_k} \frac{z-1}{z+1} \quad (\text{metoda trapezów})$$

i wtedy $G(z) = G_a(s')$. Przy zastosowaniu metody Eulera stabilny układ ciągły może być odwzorowany w niestabilny układ dyskretny. Aproksymacja Tustina zachowuje własność stabilności, ponieważ odwzorowuje lewą półpłaszczyznę „ s ” w okrąg jednostkowy „ z ”.

2.6. Charakterystyki częstotliwościowe układu dyskretnego

Dyskretną transmitancją widmową $G(e^{j\Omega})$ układu dyskretnego nazywamy stosunek wartości zespolonej amplitudy składowej wymuszonej odpowiedzi $\bar{y}(n)$ wywołanej wymuszeniem sinusoidalnym $\bar{x}(n)$ do wartości zespolonej amplitudy tego wymuszenia.

Dyskretne wymuszenie sinusoidalne $x(n) = X \sin(n\Omega)$, $n \in \mathbb{Z}$ można w postaci zespolonej zapisać następująco:

$$\bar{x}(n) = X e^{jn\Omega}, \quad (25)$$

gdzie $\Omega = \omega T_s = 2\pi \frac{f}{f_s}$ jest bezwymiarową pulsacją unormowaną do częstotliwości próbkowania f_s [Hz], a $x(n) = \text{Im}[\bar{x}(n)]$. Na wyjściu układu dyskretnego obserwuje się wymuszoną odpowiedź $y(n) = Y \sin(n\Omega + \varphi)$, gdzie:

$$Y = |G(e^{j\Omega})| X, \quad \varphi = \arg(G(e^{j\Omega})).$$

Wykres dyskretnej transmitancji widmowej $G(e^{j\Omega}) = U(\Omega) + jV(\Omega)$ na płaszczyźnie zespolonej w funkcji Ω nazywa się charakterystyką amplitudowo-fazową układu dyskretnego. Charakterystyka $G(e^{j\omega\Omega})$ jest okresową funkcją Ω , ponieważ $e^{j\Omega} = e^{j(\Omega + 2k\pi)}$. Zachodzi związek:

$$G(e^{j\omega}) = G(z) \Big|_{z=e^{j\omega T_s}} \quad (26)$$

Wykresy $|G(e^{j\Omega})|$ oraz $\varphi = \arg[G(e^{j\Omega})]$ nazywane są odpowiednio amplitudową i fazową charakterystyką częstotliwościową układu dyskretnego.

Charakterystyka amplitudowo-fazowa układu dyskretnego jest transformatą Fouriera jego dyskretnej odpowiedzi impulsowej $g(n)$:

$$G(e^{j\Omega}) = \sum_{n=0}^{\infty} g(n) e^{-jn\Omega}. \quad (27)$$

Zależność ta pozwala w przybliżeniu obliczać $G(e^{j\Omega})$ dla skończonego ciągu próbek odpowiedzi impulsowej układu.

Jeżeli rozpatruje się układ impulsowy z rys. 2b poddany wymuszeniu sinusoidalnemu $x(t) = X \sin \omega t$, to w chwilach próbkowania $t = nT_s$ postać zespolona wymuszenia jest następująca: $\bar{x}(n) = X e^{jn\omega T_s}$.

2.7. Stabilność układu dyskretnego.

Liniowy układ dyskretny nazywa się stabilnym asymptotycznie, jeżeli wartości dyskretnej składowej przejściowej $y_p(n)$ odpowiedzi maleją do zera przy $n \rightarrow \infty$. Mówi się też, że układ jest stabilny, jeżeli każdemu ograniczonemu dyskretnemu sygnałowi wejściowemu $x(n)$, $n \geq 0$: $\exists(X \in \mathbb{R}) \quad \forall(n \geq 0) \quad |x(n)| \leq X$ odpowiada ograniczony sygnał wyjściowy $y(n)$, $n \geq 0$, tzn. $\exists(Y \in \mathbb{R}) \quad \forall(n \geq 0) \quad |y(n)| \leq Y$.

Warunkiem koniecznym i wystarczającym stabilności asymptotycznej liniowego układu dyskretnego jest to, żeby bieguny jego transmitancji dyskretnej

$$G(z) = \frac{L(z)}{M(z)}, \quad (28)$$

czyli pierwiastki równania charakterystycznego $M(z)=0$, spełniały warunek $|z_i| < 1$, $i = 1, 2, \dots, k$, gdzie k jest stopniem wielomianu M . Pierwiastki muszą więc leżeć wewnątrz okręgu jednostkowego o środku w początku układu współrzędnych płaszczyzny zespolonej.

Przy pomocy odwzorowania biliniowego $z = (w+1)/(w-1)$ obszar $|z| \leq 1$ można przekształcić w obszar $\operatorname{Re}(w) \leq 0$. Zastosowanie w $M(z)$ takiego podstawienia umożliwia badanie stabilności układu dyskretnego przy pomocy kryteriów stosowanych do badania układów ciągłych, np. kryterium Routha-Hurwitza. Stabilność zamkniętych układów dyskretnych można badać na podstawie danej charakterystyki amplitudowo-fazowej układu otwartego w oparciu o kryterium Nyquista.

3. Program ćwiczenia

Uruchomić program MATLAB z poziomu MS Windows a następnie uruchomić symulator układów dynamicznych SIMULINK:

```
>> simulink
```

Z menu **File/Open** wywołuje się kolejne modele układów dyskretnych, np. `dinerc.m`. Symulację uruchamia (przerzywa) Ctrl+T lub polecenie **Start/Stop** z menu **Simulation**. Wykresy drukuje się poleceniem **Print** z menu **File** okna wykresów. Parametry poszczególnych bloków można modyfikować w oknie parametrów po dwukrotnym kliknięciu myszą na wybranym bloku schematu.

Uwaga: Blok *Transfer Fcn S-to-Z-domain* z biblioteki *Discrete* umożliwia automatyczną dyskretyzację transmitancji ciągłej $G(s)$, tzn. obliczenie parametrów jej dyskretnego odpowiednika $G_d(z)$ dla zadanej metody (np. po każdej zmianie okresu próbkowania T):

zoh -	równoważności odpowiedzi na wymuszenie schodkowe (ekstrapolacja 0 rzędu),
foh -	równoważności odpowiedzi na wymuszenie kawałkami liniowe (ekstrapolacja I rzędu),
tustin -	metoda Tustina (inaczej metoda odwzorowania biliniowego albo metoda trapezów,
matched -	metoda odpowiedniości zer i biegunów.

3.1. Analiza dyskretnych wersji członu inercyjnego (model `dinerc.m`)

- zarejestrować charakterystyki skokowe dla okresu próbkowania $T=0.5s$,
- zarejestrować odpowiedzi na wymuszenie sinusoidalne o pulsacji $\omega=1\text{rad/s}$,
- zarejestrować odpowiedzi na wymuszenie sinusoidalne o pulsacji $\omega=1\text{rad/s}$ i zaobserwować efekt nakładania się częstotliwości (*aliasing*),
- wykreślić logarytmiczne charakterystyki częstotliwościowe (Bodego) dla odpowiednika skokowego (dyskretyzacja ZOH) i aproksymacji trapezów (Tustina) badanego członu dla $T=0.5s$. W tym celu należy przejść do okna komend MATLABa (ciemne tło) i wywołać funkcję

```
>>dbode(licz,mian,T,w) gdzie:
```

licz - wektor współczynników licznika transmitancji $G(z)$
w kolejności malejących potęg z ,

- mian** - wektor współczynników mianownika transmitancji $G(z)$ w kolejności jak wyżej,
- T** - okres próbkowania,
- w** - wektor określający przedział pulsacji ω charakterystyki (przyjmować $w=0.1:0.2:50$, czyli od 0.1 do 50rad/s z krokiem 0.2).

Np. dla transmitancji:

$$G(z) = \frac{0.5z - 0.25}{z^2 - 0.7z}$$

$licz=[0.5 \ -0.25]$, $mian=[1 \ -0.7 \ 0]$, przy czym prawe strony (w nawiasach kwadratowych) mogą być podawane bezpośrednio jako parametry funkcji (w tym przypadku funkcji `dbode`).

- e) zarejestrować charakterystyki skokowe jak w a), ale dla okresu próbkowania $T=1s$. W tym celu zmienić parametr **Sample time** w opisie układów dyskretnych i przeliczyć parametry transmitancji dyskretnych zgodnie z metodą aproksymacji dla danego bloku. Dla metody trapezów:

$$G(s) = \frac{1}{s+a}, \quad s = \frac{2}{T} \frac{z-1}{z+1} \quad \Rightarrow \quad G_T(z) = \frac{\frac{T}{2}(z+1)}{z\left(1 + \frac{aT}{2}\right) - \left(1 - \frac{aT}{2}\right)}$$

3.2. Analiza dyskretnych wersji członu oscylacyjnego (model `dosc.m`)

- a) zarejestrować charakterystyki skokowe dla okresu próbkowania $T=0.5s$,
- b) zarejestrować odpowiedzi na wymuszenie sinusoidalne o pulsacji $\omega=1rad/s$,
- c) wykreślić logarytmiczne charakterystyki częstotliwościowe (Bodego) dla odpowiednika skokowego (ZOH), odpowiednika w sensie zer i biegunów (zero-pole match) oraz aproksymacji prostokątów (Eulera) badanego członu dla $T=0.5s$ (jak w pkt.1d),
- d) zarejestrować charakterystyki skokowe jak w a), ale dla okresu próbkowania $T=1s$. W tym celu zmienić parametr **Sample time** w opisie układów dyskretnych i przeliczyć parametry transmitancji dyskretnych zgodnie z metodą aproksymacji dla danego bloku.

Odpowiedniość zer i biegunów:

$$G(s) = \frac{\omega_n^2}{s^2 + 2\zeta\omega_n s + \omega_n^2}, \quad \text{bieguny } s = -\sigma \pm j\omega_d, \quad \zeta\omega_n = \sigma, \quad \omega_n\sqrt{1-\zeta^2} = \omega_d,$$

$$G'_{ZP}(z) = \frac{1}{2} \frac{(z+1)(1-2r\cos\theta+r^2)}{z^2 - 2zr\cos\theta + r^2}, \quad r = e^{-\sigma T}, \quad \theta = \omega_d T$$

Metoda Eulera:

$$G'_E(z) = \frac{T^2}{z^2 - (2-T)z + (1-T+T^2)}$$

- e) dla $T=1$ zarejestrować odpowiedzi na wymuszenie sinusoidalne jak w b).

3.3. Analiza układu zamkniętego z dyskretną wersją członu całkującego z inercją (model `dast.m`)

- a) zarejestrować charakterystyki skokowe układu dla okresów próbkowania $T=0.25, 0.5, 1s$,
- b) zarejestrować odpowiedzi na wymuszenie sinusoidalne o pulsacji $\omega=1rad/s$ przy $T=0.5s$,
- c) wykreślić logarytmiczne charakterystyki częstotliwościowe (Bodego) dyskretnego układu zamkniętego (odpowiednika skokowego) dla $T=0.5s$ (jak w pkt.1d) i porównać je z charakterystykami układu ciągłego (wykorzystać funkcję `bode(licz,mian,w)`, gdzie $licz$ i $mian$ są wektorami współczynników transmitancji ciągłej $G(s)$),

- d) wykreślić linie pierwiastkowe układu dyskretnego (odpowiednika skokowego ZOH) przy pomocy funkcji `>>drlocus(licz,mian,k)` gdzie k jest wektorem określającym przedział zmienności współczynnika wzmocnienia k (można przyjąć $k=0:0.5:60$, czyli od 0 do 60 co 0.5),
- e) zmienić układ dyskretny na odpowiednik w sensie zer i biegunów (matched) i powtórzyć punkty a)-d). Dyskretyzacja odbywa się wg wzoru:

$$G(s) = \frac{1}{s(s+a)} \Rightarrow G'_{ZP}(z) = \frac{(z+1)(1-e^{-aT})}{2a(z-1)(z-e^{-aT})}$$

lub

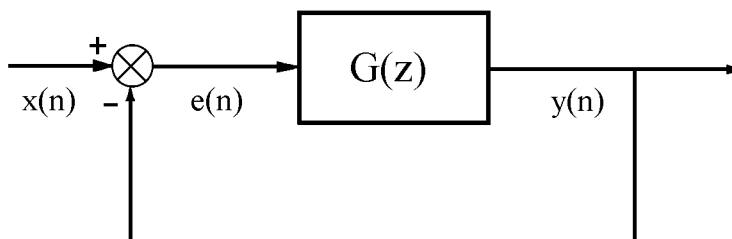
$$G''_{ZP}(z) = \frac{(z+1)^2(1-e^{-aT})}{4a(z-1)(z-e^{-aT})}$$

3.4. Badanie ciągłych układów dynamicznych przy pomocy równań różnicowych.

- a) dla podanych przez prowadzącego podstawowych ciągłych członów dynamicznych wyznaczyć równania różnicowe opisujące ich dynamikę i zaobserwować rozwiązania tych równań dla różnych wymuszeń i warunków początkowych.
- b) dla prostego układu regulacji ciągłej, podanego przez prowadzącego, wyznaczyć równania różnicowe opisujące jego dynamikę i porównać zachowanie się otrzymanego układu dyskretnego z odpowiednikami, wyznaczonymi analitycznie, przebiegami sygnałów dla układu ciągłego.

3.5. Badanie dynamiki liniowych układów dyskretnych.

- a) dla układu regulacji przedstawionego na rys. 4 (transmitancję $G(z)$ zadaje prowadzący)

Rys.4.

należy:

- zaobserwować odpowiedź $y(n)$, $n \geq 0$ przy zerowych warunkach początkowych i wymuszeniu $x(n) = \mathbb{1}(n)$ dla otwartej i zamkniętej pętli sprzężenia zwrotnego,
  - zaobserwować i zbadać analitycznie stabilność układu otwartego i zamkniętego (ewentualnie wyznaczyć parametryczny obszar stabilności),
  - otrzymać dyskretną charakterystykę amplitudowo-fazową przy otwartej i zamkniętej pętli sprzężenia zwrotnego,
- b) wykonać czynności jak w punkcie a) dla układu z członem dynamicznym o transmitancji $H(z) \neq 1$ w pętli sprzężenia zwrotnego.

3.6. Badanie dynamiki liniowych układów impulsowych.

Dla układu przedstawionego na rys. 3 ($G_O(s)$ i $H(s)$ zadaje prowadzący) należy dobrać okres impulsowania T_k w zależności od stałych czasowych w układzie i:

- zaobserwować odpowiedź $y(n)$, $n \geq 0$ przy zerowych warunkach początkowych i wymuszeniu $x(n) = 1(n)$ dla otwartej i zamkniętej pętli sprzężenia zwrotnego,
- zaobserwować uchyb $e(n)$, $n \geq 0$ dla wymuszenia skokowego $x(n) = 1(n)$ przy zerowych warunkach początkowych,
- zaobserwować i zbadać analitycznie stabilność układu zamkniętego; wyznaczyć parametryczny obszar stabilności,
- otrzymać dyskretną charakterystykę amplitudowo-fazową układu zamkniętego,
- zbadać zależność uchybu regulacji $e(n)$ od okresu impulsowania.

4. Opracowanie sprawozdania

- a) Opracować wykresy uzyskane w trakcie realizacji ćwiczenia:
podać, jakich układów dynamicznych dotyczą, opisać osie układu współrzędnych i poszczególne przebiegi,
- b) Wykonać wymagane w programie ćwiczenia obliczenia analityczne,
- c) Dla każdego z wykonanych punktów sformułować wnioski wynikające z uzyskanych wyników.
Zaprojektować cyfrowy odpowiednik $H(z)$ filtra ciągłego o transmitancji $G(s)$ zadanej przez prowadzącego i zadaną metodą. Przy projektowaniu uwzględnić opóźnienie $T/2$ wnoszone przez operację *sample and hold*. Przeprowadzić badania porównawcze wersji ciągłej i dyskretny jak w pkt. 1 i 2. Obliczyć i zarejestrować charakterystyki częstotliwościowe $H(z)$ i $G(s)$.

LITERATURA

1. Ackermann J.: Regulacja impulsowa, WNT, 1976.
2. Amborski K., Marusak A.: Teoria sterowania w ćwiczeniach, PWN, 1978.
3. Beliczyński B., Kosiński W.: Wprowadzenie do regulacji cyfrowej, skrypt Politechniki Warszawskiej, 1987.
4. Kaczorek T.: Teoria układów regulacji automatycznej, WNT, 1974.
5. Papoulis A.: Obwody i układy, WKiŁ, 1988.